

kapitola (*Symbols, obrazy, stereotypy*) přináší poznatky o vnímání Čechů a Čech ve Slezsku během středověku. Do konce 13. století nemáme žádné negativní zprávy o Češích ve Slezsku, zásadní změna nastala až v letech 1425–1434 s vpádem husitů do Kladska (A. Barciak, L. Harc). Slezská redakce české kroniky z 15. století pak dokládá snahu začlenit české dějiny do historie korunní země (M. Bláhová). Blok čtvrtý (*Životní styl, reprezentace, kulturní investice*) přináší pohledy na města jako rezidence a místo reprezentace šlechty i městských obcí a ukazuje, že umění sloužilo jako nástroj katolické reformy a protireformace.

Objemnější druhý svazek (resp. svazek B) zahajuje pátá kapitola (*Otázky uměleckých vztahů Čech a Slezska ve středověku a raném novověku*), která tyto kontakty ilustruje zejména na architektonických památkách. Část šestá (*Individuální osudy na pozadí doby*) je vzhledem do životů či životních etap několika politiků a umělců. Sedmá kapitola (*Stykání a potykání: Slezsko, české země a Evropa*) zahrnuje příspěvky, jež je možné označit jako „nezařazené“. Tematickou sevřeností se naopak vyznačují závěrečné dva bloky, nazvané *Proměny témat a příběhů*, přičemž první se dotýká především středověku, zatímco druhý raného novověku. Tyto kapitoly, věnující se ikonografii, malířství a sochařství, přináší řadu zásadních poznatků. R. Kaczmarek se snaží korigovat představu o dominantní úloze Prahy v sochařské tvorbě Slezska v poslední čtvrtině 14. století. Námětově shodné, ovšem kvalitativně odlišné slezské příklady přece jen dokládají zřetelný vliv vytříbeného pražského parléřovského sochařství. A. Mudra nalezl ve dvou sochách madon z Jihlavy (kolem 1350) počátky slezsko-pomořanského ikonografického typu madon na lvu, J. Klípa pak zpřesnil dataci a určil donátory dvou deskových obrazů – Madony vysebrodské (1415–1420) a vratislavské (1417–1418). H. Dáňová doložila, že pozdně gotický křídlový oltář z Duban byl vytvořen kolem roku 1470 na míru pro sochu Panny Marie v naději z Duban (1410–1415). M. Bartlová se věnuje plastickému písmu na okrajích deskových obrazů z druhé poloviny 15. století. Soudí, že motiv pochází z dílny Jana van Eycka v Bruggách a přišel zdoluhavou cestou přes Vratislav až do Prahy. Zde je však třeba dodat, že písmo je ovlivněno ryteckou technikou a vývoj deskové malby v obou městech mohl probíhat paralelně, ovlivněn společným vzorem.

Letmý pohled na několik příspěvků z oblasti dějin středověkého umění dokládá, že ve sborníku nalezneme nejen mnoho nových a někdy až překvapivých zjištění, ale na řadě míst i prostor k diskusi a dalšímu prohloubení poznání. Obě části knihy tak představují především silný impuls pro studium česko-slezských vztahů a zároveň ukazují témata a možnosti dalšího výzkumu.

ROMAN LAVIČKA

Epigraphica & Sepulcralia II. Sborník příspěvků ze zasedání k problematice sepulkrálních památek, pořádaných Ústavem dějin umění AV ČR, v. v. i., v letech 2006–2007, ed. Jiří ROHÁČEK, Artefactum, Praha 2009
447 s., ISBN 978-80-86890-19-7

Pracoviště pro epigrafická a sepulkrální studia při Ústavu dějin umění AV ČR pořádá od roku 2000 každoroční setkání, která se zaměřují na hmotné artefakty sepulkrální kultury s věcným či metodickým vztahem k specifické středověké, primárně pak české problematice. Anotovaný druhý díl sborníku přináší čtyřicet příspěvků, jež zazněly na konferencích *Mors immortalis* (2006) a *Mors principium est* (2007). Výstupy obsáhly časové období od raného středověku až do 20. století.

Příspěvky zaměřené na období středověku lze rozdělit do tří základních tematických okruhů: problematiky konkrétních dochovaných náhrobků, sepulkrální epigrafiky a metodologických otázek. Do první skupiny lze zařadit studii Kláry Benešové, která obrátila pozornost ke třem opukovým fragmentům neznámého figurálního náhrobku, uloženého dnes v Lapidáriu Pražského hradu. Na základě slohového určení, datace a zařazení náhrobku do kontextu sepulkrální plastiky rané lucemburské doby došla k závěru, že se jednalo o nově zřízený náhrobek knížete Boleslava II., který byl umístěn v interiéru kostela sv. Jiří na Pražském hradě, a jehož vyhotovení spadá do doby abatyše Kunhuty Přemyslovny. Zuzana Všetečková ikonograficky zhodnotila sarkofág Vratislava II. (tzv. Longinův sarkofág v kostele sv. Petra a Pavla na Vyšehradě) v kontextu umění 11. a 12. století. Výzdobu sarkofágu tvoří v nízkém reliéfu provedený obloučkový vlys,

probíhající pod jeho horní hranou, a několik rovnoramenných křížů. Autorka se pokusila interpretovat výzdobu vnějších stran sarkofágu na základě číselné symboliky dochovaných zdobných obloučků. Na náhrobek krále Vladislava Lokýtky, jehož vybudování úzce souvisí s počátky královské nekropole v krakovské katedrále na Wawelu, zaměřil pozornost Marek Walczak. Vyhotovení náhrobku lze nejspíše přičíst Lokýtkovu synovi Kazimírovi, jenž fundací otcova náhrobku započal s cílevědomým budováním politického programu v interiéru katedrály. Jan Oulík sledoval náhrobní kameny a heraldické památky pražského kostela Panny Marie před Týnem.

Pavel Štěpánek rekonstruoval kontakty českých zemí se Španěly během husitských válek na konkrétním případě náhrobku šaška (Zakře), umístěného v křížové chodbě katedrály v Barceloně. O vzájemných vztazích husitských Čech a Španělska, jak autor dokazuje, na základě dochovaných pramenných dokladů pochybovat nemusíme. Jako problematická se však může jevit formulace, že Prokop Veliký měl ve Španělsku nějaké kontakty. Původ jedné z nejvýznamnějších osobností husitských Čech je stále zahalen tajemstvím a dosavadní snahy objasnit tuto otázku zatím nevedly k přesvědčivé odpovědi. Eneáš Silvius ve své kronice hovoří pouze o tom, že mladý Prokop byl ve Francii, Španělsku, Itálii a navštívil Jeruzalém. Vyvozovat z této zprávy byt jen předpokládané kontakty předního husitského politika se Španělským královstvím je však značně diskutabilní.

Do další tematické skupiny příspěvků, akcentujících problematiku nápisů převážně na sepulkrálních památkách, lze zařadit společný příspěvek Dalibora Prixe a Jiřího Roháčka, kteří upozornili na epigrafický kontext arabských číslic ve středověké sochařské a keramické tvorbě v rámci střední Evropy. J. Roháček podal kontextuální úvod do epigrafického využití arabských číslic, D. Prix upozornil na dva konkrétní dochované případy v kostele sv. Václava v Hrusicích a ve farním chrámu sv. Martina ve slezském Javoru (dnes Jawór). Problematika arabských číslic na své důkladné zpracování doposud čeká, nicméně již nyní je jasné, že se v sochařské a keramické tvorbě 13. a 14. století nejedná o ojedinělý fenomén a do budoucna si zajisté zaslouží zevrubnější epigrafický rozbor. Středověké nápisy na slovenských náhrobnících přiblížil Juraj Šedivý. Exkurz do nápisového

fondy severního Plzeňska na příkladu sepulkrálních památek v Rabštejně nad Střelou, Manětíně a Plasích provedla Lucie Romportlová, J. Oulík se ve svém druhém příspěvku zaměřil na nápisové a heraldické památky na Říčansku.

Na metodologické problémy při přesném časovém zařazení nápisové datovaných sepulkrálií upozornil na příkladě několika jihoněmeckých náhrobků Franz Albrecht Bornschelegel. Vybrané výsledky výzkumného projektu *Katalog náhrobních památek středověkých Uher*, jenž probíhá od šedesátých let minulého století, představil Pál Lövei. Tvůrci projektu zpracovávají sepulkrální památky pocházející z hranic středověkého Uherského království a severní části středověké Slavonie. Chronologicky je katalog uzavřen rokem 1521, kdy došlo k ovládnutí Budy Turky a zároveň končí užívání maďarského červeného mramoru. Během projektu byla prováděna geologická analýza, která umožnila relativně přesné určení zdrojů použitého materiálu a jeho přesuny. Jan Šrámek z geologického hlediska zhodnotil tzv. „pražské“ křídové/turonské opuky. Od konce 9. století byly využívány ke stavebním účelům a v průběhu 13. a 14. století sloužily jako unikátní sochařský materiál.

Sborník je zaměřen především na širší konfrontaci různých metodologických přístupů řady českých i zahraničních odborníků dějin umění, historie, archeologie, epigrafiky nebo heraldiky. Zároveň představuje pokus o etablování metodického a faktografického základu pro relativně rozptýlené české bádání. Ukazuje se, že interdisciplinární výzkum epigrafických a sepulkrálních památek vlastními oborovými postupy může v příznivém případě přinést nejen vhodné doplnění celkové mozaiky historického poznání, ale také jeho podstatné rozšíření.

MARTIN MUSÍLEK